

» | Af forfatter og religionspædagog Birgitte Kjær

Børns kristne oplæring – et helikopterperspektiv

Artiklen er en forkortelse og bearbejdning af foredraget til festaftenen i forbindelse med KPI's generalforsamling d. 2. september 2022.

Nogle børn får for lidt kristen oplæring. Andre får for meget – eller i hvert fald for meget af det samme. Nogle børn går i folkeskolen, i hjemmet er bordverset det eneste eksplicitte udtryk for troen, den ugentlige klub sætter mere fokus på legeaktiviteter end på oplæring, og så er de på en årlig lejre. Andre børn går på en kristen skole med bibelhistorie både til morgensang og i kristendomsfaget, de får læst bibelhistorie dagligt hjemme, og de går både i børnekirke og til klub, hvor bibelhistorien også er i centrum.

I det daglige færdes vi i hver vores arena af den kristne oplæring og prøver at gøre det bedst muligt dér. Nu vil vi tage en tur op i helikopteren for at få et overblik over det samlede landskab i hjem, kirke/organisationer og skoler/institutioner og hvilken historie, der ligger bag. Vi vil også fra helikopteren se på indhold og formidlingsformer i oplæringen. På den baggrund vil vi vurdere de samlede udfordringer med at give børnene den bedst mulige samlede oplæring.

ARENAER

Hjemmet

Hjemmet har altid stået centralt i den kristne oplæring. Hvad der foregår – eller ikke foregår – her, har den væsentligste betydning for børnene.

1) Forældre skaber den psykologiske baggrund for barnets gudsbillede: Som barnet oplever forældrenes kærlighed og myndighed, vil de forestille sig Guds kærlighed og myndighed. Og sådan har Gud villet det: Han har betroet forældrene at tage sig af børnene på hans vegne og med ham som forbillede.

2) Forældre er barnets nærmeste forbillede i, hvad Gud betyder for et menneske, og hvordan livet bør leves.

Forældrene selv og deres liv med

Gud, med hinanden og med børnene giver dermed en væsentlig baggrund for den eksplicitte kristne oplæring, som barnet oplever.

3) Forældre har til opgave at formidle et møde mellem barnet og Guds ord, så Guds ord møder barnets verden, og så barnet hjælpes til at respondere på det i samtale, bøn, sang mv.

4) Forældre må henvise barnet til andre formidlere i kirke, organisationer og evt. kristen skole og være koordinatorer for den samlede oplæring for barnet.

Hvad der foregår rundt om i hjemmene – i kernemenighedernes familier og i alle dåbsbørnenes familier – ved vi meget lidt om.

Folkekirken

Fra pietismens tid i 1700-tallet satse den kirke stærkt på dåbsoplæringen, som ellers mest havde været forældrenes sag. Nu indførtes konfirmationen hos præsten, og folkeskolen blev rejst som en kristen skole. Børnene skulle hjælpes ind i troens verden. Efter folkeskolens sekularisering fra 1970'erne, måtte kirken stå på egne ben. Den har oprustet ganske gevaldigt på området. Det er blevet obligatorisk at have et tilbud til børn i 3.-4. kl. som børnekonfirmandundervisning. En ny faggruppe, kirke- og kulturmedarbejdere, er kommet til, hvor en del arbejder med dåbsoplæring. Tiltagene sprudler. Mange kirker tilbyder babysalmesang, legestue, familiegudstjenester, pastagudstjenester, Messy Church, børneklubber, kor mv. Nogle steder sker dette i samarbejde med de frie kirkelige organisationer, andre steder er der parallelle tilbud, og atter andre steder udkonkurreres de frie organisationers tilbud til børn. Folkekirken officielle organer satser på uddannelse, kurser og konsulentstøtte til præsters og kirke- og kulturmedarbejderen arbejde med dåbsoplæringen, og Folkekirken Skoletjeneste støtter kirkens medarbejdere i at lave tilbud til de lokale skoler med et kirkeligt-kulturelt sigte.

Organisationerne

I mange år havde søndagsskolen svært ved at finde indpas i Danmark, da vi jo allerede havde en kristen folkeskole. Men under vækkelserne i 1800-tallet blev det klart, at det måtte være troens folk, der stod for oplæringen af børnene. Og da ikke alle lærere sluttede op om vækkelserne, vandt søndagsskolerne indpas.

I slutningen af 1800-tallet og op gennem 1900-tallet voksede mængden af tilbud til børn og unge i kristne organisationer. De seneste årtier er præget af to markante udviklinger: 1) Søndagsskolen har spaltet sig i en børnekirke, som er integreret i gudstjenesten, og en klub på en hverdag. De to tilbud har hver sine styrker og svagheder, men mange steder har børnekirken erstattet klubben. 2) Kernemenigheden samler sig i stadig højere grad om menighedsliv ét sted: I en folkekirke eller i en frimenighed. Nogle steder betyder det, at båndene mellem de oprindelige vækkelsesbevægelser og trosoplæringsopgaven i kirken er blevet svagere.

Den kristne skole

Med folkeskolens sekularisering i 1970'erne fulgte også en skolevækelse. Der var forældre, der fortsat ønskede en kristen skole, hvor kristendomsundervisningen blev givet i respekt for Bibelen som Guds ord og med et dagligt forkyndelsessamvær. Det kristne livs- og menneskesyn skulle være grundlag for alle fag, og skolen skulle præges af en kristen atmosfære. 35 skoler rundt i landet er i dag tilknyttet Foreningen af Kristne Friskoler. De senere år er der også oprettet en række kristne daginstitutioner.

INDHOLDET

Guds ord i Bibelen er det grundlæggende indhold i den kristne oplæring. Det er her, Gud møder os, og vi lærer ham at kende. Her får vi del i hans frelse, og vi får visdom til at leve vores liv som kristne mennesker. >>>

»» Når vi tilrettelægger mødet mellem Guds ord og børnene, har vi flere forskellige måder at strukturere indholdet på:

Temaer

Sådan er Luthers lille Katekismus struktureret: Hvordan skal vi leve? (de ti bud). Hvad har Gud gjort for os? (trosbekendelsen). Og hvordan tilegner vi os det? (fadervor, dåben og nadveren). Det var Luthers grundlæggende vision for oplæringen. Den tematiske tilgang til Bibelen rummer mulighed for at knytte forbindelse mellem Bibelen og vores liv i både bibelnære og livsnære emner i et med- og modspil til strømninger i vores tid.

Bibelhistorien

Hele frelseshistorien fra skabelsen til nyskabelsen fortælles i små bidder og som sammenhængende bibelhistorie. Dette var både søndagsskolebevægelsens og den grundtvig-koldske tilgang til oplæringen, og er nok den dominerende i dag. Bibelhistorien tager da også både vare på kristen-

dommens historiske karakter og på fortællingen som en frugtbar formidlingsform. Udfordringen består i at knytte forbindelsen mellem fortællingen og børnene: Skal den alene bestå i børnenes indlevelse? Eller skal der knyttes direkte forkyndelse, samtale, kreativt arbejde eller andet til fortællingen?

Kirkeårets tekstrækker

Folkekirken (og andre kirker) har et udvalg af evangelietekster, som tilsammen giver et helhedsbillede af Bibelens budskab. Nogle børnekirker vælger at bruge disse tekster. Det betyder, at hele familien er samlet om de samme tekster til gudstjenesterne. Til gengæld er nogle af teksterne ganske vanskelige at formidle i børnehøjde.

Bibelen selv

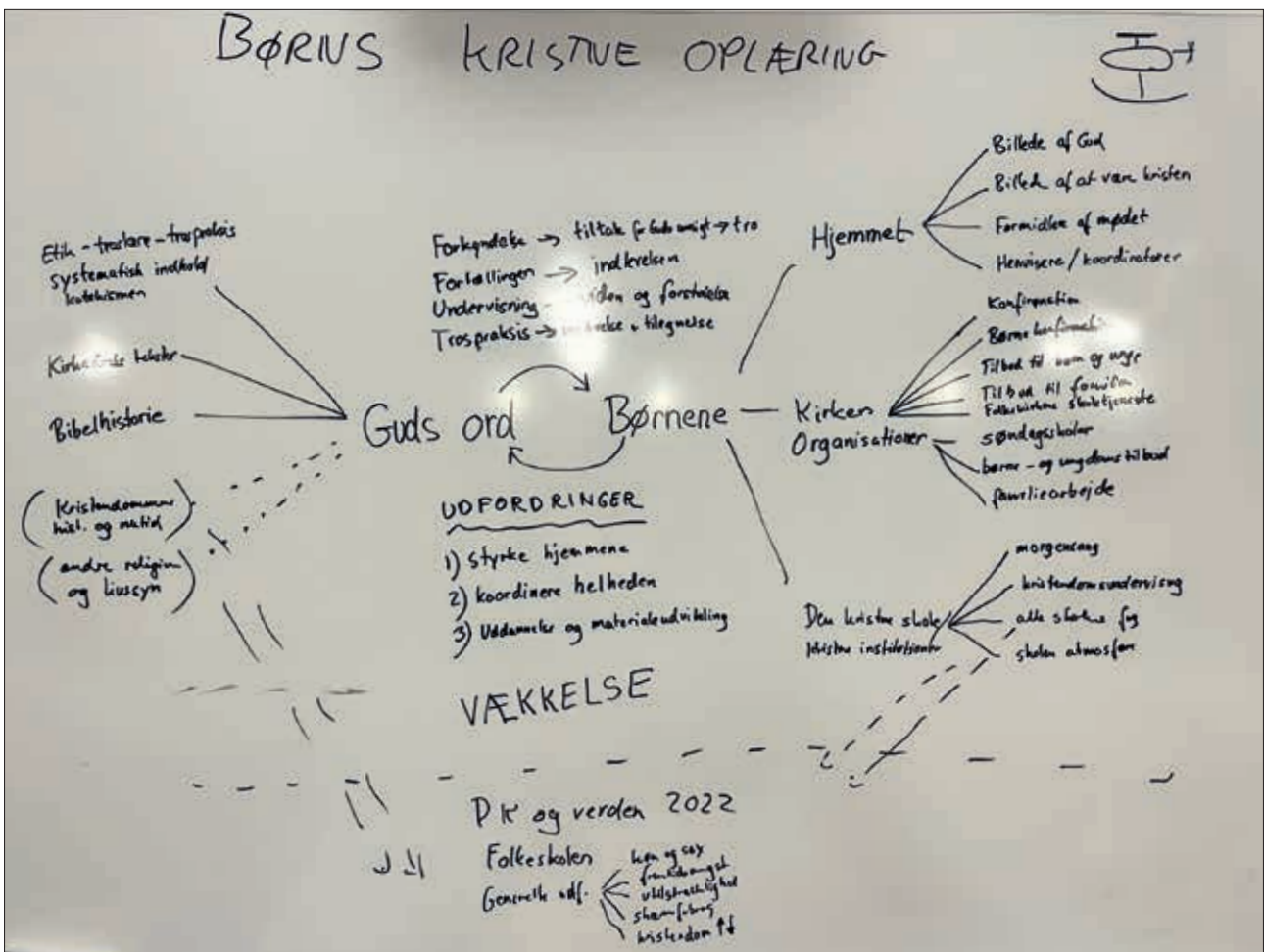
Børnene må også blive fortrolige med Bibelen selv, så de en dag som voksne, myndige kristne selv kan læse i Bibelen med udbytte. De må kende til Bibelens opbygning, kernebegreber,

tilblivelse, indre sammenhæng mm.

Den større forståelsessammenhæng

Kristendommen har krop. Den findes konkret som kirkesamfund, højtider, ritualer, kirkebygninger osv., og den har en historie bag sig. Alt dette udgør en større forståelsesramme om den egentlige oplæring. Her ses kristendommen ikke alene som tro og privat praksis, men i dens konkrete historiske og aktuelle udformning. Her findes masser af stof, som kan bruges i oplæringen: kristen kunst, påskens helligdage, dåbsritualet, salmer og salmedigtere, kirkearkitektur, kirke- og missionshistoriske skikkelser osv. osv. Og her kan der knyttes en forbindelse mellem oplæringen og dansk og vestlig kultur og historie.

Ved yderligere at perspektivere kristen tro og etik vha. andre religioner og livssyn kan der skabes større forståelse for kristendommens egenart, samtidig med at der gives større forståelse for vores medmennesker, som vi ønsker at arbejde og leve sammen med og dele evangeliet med.

I løbet af foredraget opbyggede Birgitte Kjær dette samlede billede af oplæringen

FORMIDLINGSFORMER

I trosoplæringen har vi mange metoder til rådighed – men nogle egner sig bedre nogle steder end andre.

Indlevelse i troens praksis

Vi beder, synger, bekender, lytter, læser, memorerer, hjælper, inviterer, deler evangeliet ... Alt sammen for at tilegne os troen og udleve den.

Undervisning

Hele feltet af undervisningsmetoder kan hjælpe børnene til større viden og forståelse – lige fra at lytte til rede-gørelser, over at kreere en dans eller et maleri og til at lave et solidt projektarbejde.

Fortælling

Bibelen må naturligvis fortælles, fordi den grundlæggende udgør én lang fortælling om Guds gerninger i skabelse og frelse. Samtidig er det muligt at spejle sig i det rige persongalleri, som Bibelen rummer. Gennem indlevelsen opnås forståelse og mulig tilegnelse.

Forkyndelse

Vi kan stille os bag Ordet og række det til børnene i en direkte tiltale: Det vil Gud sige til jer! Eller vi kan række det til os selv og til børnene på én gang: Det gør Gud for os! Forkyndelsen sigter på at stille os for Guds ansigt, hvor vi i tro må modtage Ordet.

KLANGBUNDEN

Den kristne oplæring foregår ikke i et tomrum – og bør heller ikke isoleres i et rum uden kontakt med den verden, vi lever i. Børnene skal lære at leve og virke i verden, uden at være af verden. Hver tid har elementer, der spiller sammen med eller modarbejder den kristne oplæring. I disse år tænker vi måske især på udfordringer med fremtidsangst, utilstrækkelighedsfølelse, livet med skærmene, køn og seksualitet og på det ambivalente i, at kristendom både er blevet mere kulturelt acceptabel, og at klassisk kristendom vækker stadig stærkere modstand.

Her vil vi nøjes med at se på den væsentlige del af klangbunden, som folkeskolens kristendomsfag udgør for næsten 80 % af børnene i Danmark.

Folkeskolen

Faget kristendomskundskab findes på alle klassetrin på nær det år, hvor mange af eleverne går til konfirmationsforberedelse. Faget er almenmenneskeligt begrundet og kan udmøntes i forskellig retning: kulturel, eksistentiel, almenreligiøs eller samfundsmæssig. Og der kan lægges forskellige forståelser af Bibelen og kristendommen til grund for undervisningen. Faget rummer også undervisning i andre religioner. Nogle vælger derfor at prioritere en tværreligiøs undervisning allerede fra 1. kl. Det betyder, at børn vil få noget undervisning, der støtter op om deres kristne oplæring, og andet, der modarbejder den. Forholdet mellem dette vil være forskelligt afhængigt af læreren og undervisningsmaterialet.

UDFORDRINGER

Jeg vil pege på tre store udfordringer.

1) Styrke hjemmene

Forældrene er de centrale personer i oplæringen. Men de er i dag under stort pres fra mange aktører, som alle vil fortælle dem, hvad de bør gøre. Vi må derfor styrke forældrene til at skabe tydelige kristne hjem, *uden* at det bliver den ekstra byrde, der vælter læsset for forældrene. Det skal tværtimod være den livskraft, som giver glæde og mod på livet.

Der er brug for en indsats for forældrene på mange niveauer: politisk, diakonalt arbejde for ægteskaber og familieliv, kirkelige indsatser til at styrke forældrenes egen trosoplæring og deres opgave som koordinatører for den samlede trosoplæring.

2) Udvikle samarbejds- og arbejdsdelingsmodeller

Der er behov for at gennemtænke, hvilken helhed vi lokalt i de forskellige sammenhænge kan give børnene, så de får en alsidig oplæring, både indholdsmæssigt og formidlingsmæssigt. Her er den kristne skole den helt store gamechanger. I skolen kan der gives en solid undervisning, der kommer bredt rundt i oplæringens forskellige indholdsområder og hvor mange forskellige undervisningsformer kan benyttes. Hjem og menighed må derfor overveje, hvordan de bedst giver børnene den bedste samlede oplæring, afhængigt af om der er

kristen skole i nærheden eller ej. Og organisationerne kan overveje, om de bør udvikle deres tilbud til hjem og børnearbejde med tanke på begge situationer.

3) Styrke uddannelse og materialeudvikling

Vi har så mange muligheder i skole, kirke og organisationer. Men skal det lykkes, må de, der varetager oplæringen, have tilstrækkelige forudsætninger, ikke mindst i form af relevant uddannelse. Det gælder lærere til både folke- og friskoler, det gælder ansatte i kirker og organisationer. I mindre grad gælder det også frivillige medarbejdere. Og det gælder både kristendomsfaglig dygtiggørelse på bibelsk grund, og det gælder pædagogisk. Her kan DBI og MF blive helt centrale aktører. Med deres grundlæggende kristendomsfag på højt fagligt niveau og med et eller flere religionspædagogiske fag vil de kunne komme meget bedre i spil i forhold til andre faggrupper end teologerne. Og så er der brug for fortsat materialeudvikling til brug i hjem, folke- og friskole og i kirker/organisationer. Gode materialer er afgørende for kvaliteten af oplæringen.

SIDST, MEN IKKE MINDST

Men måske skal vi først og fremmest se en bagvedliggende, helt afgørende udfordring: At Gud må give vækelse! At vi må gribes af hans kærlighed, leve og ånde i den, og drives af den ud i tjeneste for vores børn og unge!

Derfor må vi tage den gamle udfordring til os: Bed og arbejd! +

Foredraget, som ligger til grund for denne artikel var en forkortelse og bearbejdning af indholdet i artiklen "Det gælder børnene" i *Troen, teksten og konteksten, festskrift til Torben Kjær. LogosMedia 2009, s. 41-75.*

Birgitte Kjær har skrevet følgende bøger med relevans for emnet:

Giv børnene det bedste. En inspirationsbog til at leve med Gud i familien. Logos Media 2007.

Sammen gør vi det bedre. Om en menigheds samarbejde med forældrene om børnenes kristne oplæring. Teologisk Pædagogisk Center 2007

Kristendomsfaget på kristne skoler. Kristent Pædagogisk Forlag 2010 (Indeholder også et større afsnit om folkeskolens kristendomsfag)

Birgitte Kjær har desuden skrevet familieandagtsbøger struktureret ud fra katekismens temaer.